

BİR EĞİTİM HASTANESİNDEKİ SAĞLIK PERSONELİNİN HIV/AIDS KONUSUNDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİ

*Dr. Çiğdem Ataman Hatipoğlu

*Dr. Cemal Bulut

*Dr. Ali Kutta Çelik

*Dr. Fatih Yıldız

*Dr. Sami Kınıklı

*Dr. Ali Pekcan Demiröz

*S. B. Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Kliniği

Özet

Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2004 yılında ülkemizdeki HIV/AIDS'li olgu sayısı 1922'dir ve bu sayı her yıl artmaktadır. Hastalığın tanı, takip ve tedavisinde başarılı olmak için sağlık çalışanlarının HIV/AIDS ile ilgili bilgi düzeyi çok önemlidir. Bu araştırma sağlık çalışanlarının HIV/AIDS'e ilişkin bilgi düzeylerini belirlemek amacı ile 138 sağlık çalışanı (80 doktor, 58 hemşire) arasında yapılmıştır. Veriler, katılımcılar tarafından doldurulan anket formları yolu ile toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda sağlık çalışanlarının HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı görülmüştür. Bu bilgi eksikliği sağlık çalışanlarının hastalara karşı davranışlarını da olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle bu konuda eğitim programlarının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: HIV/AIDS, bilgi düzeyi, sağlık çalışanları

Summary

According to the circular of the Ministry of Health, there were 1922 cases of HIV/AIDS in our country in 2004. The number of cases increases each year. The knowledge of the health care workers on HIV/AIDS is very important to succeed in the diagnosis, follow-up and treatment of the disease. This research was carried out on 138 health care workers (80 doctors, 58 nurses) to investigate their knowledge on HIV/AIDS. Data were collected through a questionnaire completed by participants. According to the results of the study, health care workers do not have sufficient knowledge on HIV/AIDS. This lack of knowledge can affect their attitudes towards patients negatively. So we think that education programmes will be beneficial.

Key words: HIV/AIDS, knowledge level, health care workers

Giriş

Tüm dünyada ve ülkemizde HIV/AIDS'li hastalara ve bu hastalığa verilen önem giderek artmaktadır. Bugün için hastalığın kesin tedavisinin olmaması ve aşısının bulunmaması nedeniyle hastalaktan korunma büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde ilk vaka 1985 yılında görülmüştür (1). Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2004 yılında ülkemizdeki HIV/AIDS'li olgu sayısı 551, taşıyıcı sa-

yısı 1371, toplam sayı 1922 olarak bildirilmiştir; bu sayı her yıl artmaktadır (2). Buna paralel olarak günümüzde sağlık personelinin bu hastalık veya hastalarla ilgili doğrudan veya dolaylı olarak karşılaşma ihtimali de artmıştır. Sağlık personelinin HIV/AIDS hastalarının bakımında uygun ve insancıl bir yaklaşımı gösterebilmeleri için yeterli bilgiye sahip olmaları yanı sıra her türlü önyargıdan uzak olmaları gereklidir.

Çünkü pek çok yanlış anlama, hastaları ayıplama veya hastalığa karşı duyulan korku, bu hastaların bakımının etkinliğini düşürebilmektedir. Sağlık çalışanlarının HIV/AIDS konusundaki tutum ve inançları üzerine yapılan pek çok çalışmada bu durum gösterilmiştir (3-6).

Bu çalışmada Sağlık Bakanlığı Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesinde çalışan ve doğrudan veya dolaylı olarak HIV/AIDS hastalarıyla temasları olan doktor ve hemşirelerin HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod

Bu çalışmada SB Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesinde çalışan doktor ve hemşirelerine bir anket uygulanmıştır. Araştırma, HIV/AIDS ile ilgili sorulardan oluşan bir form kullanılarak anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 10.0 paket programı kullanılmıştır. Ki-kare ve Fisher'in ki-kare testleri kullanılarak $p < 0.05$ olan değerler istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular

HIV/AIDS konusunda sorulardan oluşan bir anket toplam 138 sağlık personeline uygulandı. Katılımcıların 80'i doktor, 58'i

hemşire idi; yaşları 23 ila 49 (ortalama 30) arasında değişmekteydi.

Ankete katılan sağlık personelinin çoğu hastalığın ana bulaş yolları olan cinsel yolu, kan naklini ve vertikal yolu doğru olarak bilmektedir (%99, %97, %96) (Tablo 1).

Ankete katılanların, %38'i kontamine iğne batması ile bulaş riskini, %30'u HIV pozitif anneden bebeğe bulaş oranını, %56'sı pencere döneminin süresini, %38'i ise HIV/AIDS için ortalama inkübasyon süresini doğru olarak cevapladı.

HIV/AIDS hastalarında yapılacak girişimlerde ek koruyucu önlemlerin alınmasına gerek olduğunu düşünenlerin oranı %89 olarak tespit edildi. Katılımcıların %86'sının yaptıkları işi HIV/AIDS yönünden tehlikeli buldukları saptandı (Tablo 2).

Katılımcıların %56'sı HIV pozitif bir kişiyle birarada çalışabileceğini belirtirken, HIV pozitif hastaların bakımında çalışabileceğini belirtenlerin oranı %38 idi.

Ankete katılanların %30'u HIV/AIDS konusunda bilgilerini yeterli bulduklarını belirtirken, %75'i bu konuda yapılacak bir eğitim programına katılmak istediklerini belirttiler.

Tartışma

HIV/AIDS'in bulaş yolları ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Çin'de sağlık çalı-

Tablo 1: Ankete katılanların HIV enfeksiyonunun bulaş yolları konusundaki görüşleri

Bulaş yolu	Evet		Hayır		Bilmiyorum	
	n	%	n	%	n	%
Cinsel	136	99	-	-	2	1
Sarıma, öpüşme	2	1	118	86	18	13
Vertikal (Anneden bebeğe)	132	96	-	-	6	4
Diş tedavisi	131	95	-	-	7	5
Kan nakli	134	97	-	-	4	3
Sivrisinek, böcek ısırması	32	23	69	50	37	27
Ter, gözyaşı	34	24	77	56	27	20
Tıraş, manikür, pedikür	122	88	7	5	9	7
Aynı ortamda çalışma	-	-	122	88	16	12
Aynı tuvaleti kullanma	11	8	103	75	24	17
Anne sütü	93	68	21	15	24	17
Ortak enjektör kullanma	133	96	1	1	4	3
Dövme yaptırma	128	93	4	3	6	4
Fekal oral	25	18	92	67	21	15
Hava	3	2	118	86	17	12

şanları arasında yapılan bir çalışmada ankete katılanların %67.6'sı HIV/AIDS'in bulaş yolları ile ilgili soruları doğru olarak yanıtlamıştır (7). Yine Çin'de sağlık çalışanları arasında yapılan başka bir çalışmada HIV ile ilgili eğitim verilmeden önce ankete katılanların %22.2'sinin HIV/AIDS'in ana bulaş yollarını bildiği, %53.7'sinin bulaşa neden olmayan yolları bildiği; eğitimden sonra ise bu oranların sırasıyla %88.5 ve %99.8 olduğu saptanmıştır (8).

Ülkemizde yapılan ve tıp fakültesi öğrencilerini kapsayan bir çalışmada öğrencilerin tümünün kan nakli ve korunmasız cinsel ilişkinin HIV/AIDS'in bulaş yolları olduğunu bildikleri, %61.7'sinin uyuşturucu madde kullanımı ile, %33.3'ünün oral seks ile, %61.7'sinin anne sütü ile bebeğe geçebileceğini bildikleri tespit edilmiştir. Aynı öğrenci grubunun bulaşmama yollarını ise tam olarak bilmedikleri görülmüştür; %95'i aynı ortamda bulunmakla, %73.3'ü aynı tuvaleti kullanmakla, %31.7'si ise sinek

veya böcek ısırması ile HIV/AIDS'in bulaşabileceğini ifade etmiştir (9). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinde yapılan diğer bir çalışmada öğrencilerin %97.2'si kan nakli ile ve cinsel temas ile bulaştığını, %71'i gebelik sırasında fetüse geçtiğini bilmiştir. Ancak %18.1'i aynı ortamda çalışmak ile, %37.6'sı aynı tuvaleti kullanmak ile, %26.8'i böcek, sinek ısırması ile HIV enfeksiyonunun belki bulaşabileceğini belirtmişlerdir (10). Bizim çalışmamızda ise HIV/AIDS'in bulaş yolları olarak cinsel yol %99, kan nakli %97, vertikal yol %96 oranında doğru olarak yanıtlanmıştır. Ankete katılanların %8'i aynı tuvaleti kullanmak ile, %23'ü böcek, sinek ısırması ile HIV enfeksiyonunun bulaşabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların bulaşmama yollarını çok iyi bilmedikleri görülmektedir.

Yapılan farklı çalışmalarda HIV enfeksiyonunun inkübasyon periyodunu doğru olarak bilenlerin oranı %43 ve %16.7 olarak saptanmıştır (7,11). Bu

Tablo 2: Ankete katılanların HIV/AIDS konusundaki görüşleri

	Evet		Hayır		Bilmiyorum	
	n	%	n	%	n	%
HIV/AIDS bulaşıcı bir hastalıktır.	133	96	1	1	4	3
HIV/AIDS tedavisi kesinlikle mümkün bir hastalıktır.	10	7	120	87	8	6
HIV/AIDS hastası izole edilmelidir.	26	19	101	73	11	8
HIV/AIDS hastası hiçbir işte çalıştırılmamalıdır.	4	3	128	93	6	4
HIV/AIDS hastası çocuk ayrı bir sınıfta okutulmalıdır.	4	3	122	89	12	8
HIV/AIDS sadece homoseksüellerin bir hastalığıdır.	131	95	3	2	4	3
HIV/AIDS aşı ile korunulabilen bir hastalıktır.	-	-	135	98	3	2
ELISA testinin pozitif olması kişinin AIDS hastası olduğunu göstermek için yeterlidir.	3	2	130	94	5	4
Sağlık personelinin hastalarının HIV durumunu bilmeye hakkı vardır.	34	25	95	69	9	6
HIV/AIDS hastalarının da diğer hastalar kadar tıbbi bakım hakkı vardır.	132	96	1	1	5	3
HIV/AIDS'li bir hasta ile aynı yerde çalışabilirim.	78	56	34	25	26	19
HIV/AIDS'li hastaların bakımında çalışabilirim.	53	38	62	45	23	17
HIV/AIDS'li hastaya müdahale etmeden başka bir merkeze sevk ederim.	21	15	89	65	28	20
Yaptığım işi HIV/AIDS yönünden tehlikeli buluyorum.	119	86	11	8	8	6
HIV/AIDS hastalığı hakkında bilgilerimin yeterli olduğunu düşünüyorum.	42	30	82	60	14	10
HIV/AIDS ile ilgili bir eğitim programına katılmak isterim.	104	75	26	19	8	6

çalışmada ise bu oran %38 olarak saptanmış olup bu puan oldukça düşük bir orandır. Yukarıdaki çalışmalardan birinde pencere döneminin süresini doğru olarak yanıtlayanların oranı %55.1 iken bizim çalışmamızda da benzer şekilde %56 olarak saptanmıştır.

Sağlık çalışanları arasında yapılan bir çalışmada katılımcıların sadece %6.7'si HIV/AIDS'in ilaç bağımlıları ve hayat kadınlarının hastalığı olduğu fikrine katılmışlardır (12). Diğer bir çalışmada katılımcıların %25'i homoseksüelleri, %50'si tüm toplumu risk grubu olarak göstermiştir (9). Bu çalışmada ise HIV/AIDS'in sadece homoseksüellerin hastalığı olduğunu düşünenlerin oranı %95 olarak bulunmuştur. Bu şaşırtıcı sonuç çalışmaya katılan doktor ve hemşirelerin HIV/AIDS açısından riskli grupları bilmediklerini göstermektedir.

Yapılan çalışmalarda HIV/AIDS'in kesin tedavisinin mümkün olmadığını belirtenlerin oranlarının %54.5 ile %92.8 arasında değiştiği görülmüştür (9-11,13,14); HIV/AIDS aşısının olmadığını belirtenlerin oranları ise %92.8 ve %98 (10-11) olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise bu oranlar sırasıyla %87 ve %98 idi.

Yapılan bir çalışmada sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin %23.2'si HIV/AIDS hastalarının izole edilmeleri gerektiğini, %17.6'sı hiçbir işte çalıştırılmaması gerektiğini ve %59.4'ü HIV/AIDS'li çocukların ayrı bir sınıfta okutulması gerektiğini ifade etmiştir (10). Başka bir çalışmada HIV enfekte kişilerin işlerine devam edebileceklerini düşünenlerin oranı %43'tür (8). Tıp fakültesi öğrencilerine yapılan ankette öğrencilerin %65'i HIV/AIDS hastalarının normal yaşamlarına devam etmesi gerektiğini düşünürken, %13.3'ü izole edilmeleri gerektiğini belirtmiş; %41.6'sı ise HIV/AIDS'li çocuklara özel eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmiştir (9). Diğer bir çalışmada da HIV/AIDS'li hastaların izole edilmeleri gerektiğini düşünenlerin oranı %22 olarak belirtilmiştir (15). Bizim çalışmamızda ise ankete katılanların %19'u HIV/AIDS hastalarının izole edilmeleri gerektiğini, %3'ü hiçbir işte

çalıştırılmaması gerektiğini ve %3'ü HIV/AIDS'li çocukların ayrı bir sınıfta okutulması gerektiğini ifade etmiştir. HIV/AIDS'li olguların toplumdan izole edilmeleri akılcı bir yaklaşım değildir. Bu durum olguların tedavi ve bakımlarını da zorlaştıracaktır.

Sağlık çalışanları arasında yapılan bir araştırmada HIV/AIDS hastalarının en az diğer hastalar kadar tıbbi bakım alma hakkı olduğunu ifade edenlerin oranı %94 olarak tespit edilmiştir (16). Bu oran bu çalışmada benzer şekilde %96 olarak bulunmuştur; ancak HIV/AIDS'li hastalarının bakımında çalışabileceğini ifade edenlerin oranı sadece %38'dir. Katılımcıların %86'sı yaptıkları işi HIV/AIDS açısından tehlikeli bulduklarını, %15'i HIV/AIDS'li hastayı müdahale etmeden başka bir merkeze sevk edeceğini ifade etmiştir. Farklı bir çalışmada bu hastaları hiçbir müdahale etmeden başka bir kuruma sevk edeceklerini ifade edenlerin oranı %30'dur (9). Sağlık çalışanları arasında yapılan başka bir çalışmada katılımcıların %5.4'ü HIV/AIDS hastalarının bakımında çalışmak istemediklerini belirtmişlerdir (12). Cerrahların HIV/AIDS hastalarına karşı davranışlarını araştıran bir çalışmada katılımcıların %43'ü HIV/AIDS hastaları ile ilgilenmekten korktuklarını, %96.9'u hastaların HIV/AIDS durumunu bilme hakları olduğunu, %42.2'si HIV/AIDS hastalarını tedavi etmeyi reddetme hakları olduğunu ifade etmişlerdir (17). Bu oranlar sağlık personelinin HIV/AIDS hastalarına korkuyla yaklaştığını ve bu hastaların bakımında ve tedavisinde zorluklar olduğunu göstermektedir. Bizim çalışmamızda katılımcıların %25'i sağlık personelinin hastaların HIV/AIDS durumunu bilme hakkı olduğunu ifade etmiştir.

Yapılan bir çalışmada araştırmaya katılan sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerine HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerinin ne olduğu sorulduğunda %35.5'i iyi, %50.8'i orta, %13.7'si az düzeyde bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir; %21'i bilgilerinin yeterli olduğunu düşündükleri için HIV/AIDS konusunda eğitim almak istemediklerini ifade etmiş-

lerdir (10). Bu çalışmada ise ankete katılanların %30'u HIV/AIDS ile ilgili bilgilerinin yeterli olduğunu, %60'ı yeterli olmadığını, %10'u ise bu konudaki bilgilerinin yeterli olup olmadığını bilmediğini ifade etmiştir. Ankete katılanların %75'i bu konuda yapılacak bir eğitime katılmak istediklerini belirtmiştir.

Sonuç

Çalışmanın sonucunda sağlık çalışanlarının HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı görülmüştür. Sağlık personelinin HIV/AIDS hastalarına yaklaşımı son derece önemlidir. Sağlık personelinin hastalığın tanı ve tedavisinin yanı sıra, bulaş yollarını ve korunma önlemlerini de bilmesi toplum sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Sağlık personeline yönelik düzenli eğitim programları özellikle HIV/AIDS konusunda tecrübeleri az olan sağlık kurumlarında bu hastalığın tanı, tedavi ve kontrolüne yardımcı olacaktır.

Kaynaklar

1. Tümer A, Ünal S. HIV/AIDS epidemiyolojisi ve korunma. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 1999; 8: 452-454.
2. www.saglik.gov.tr/extras/istatistikler/2004geribildirim. Erişim tarihi 4/08/2005.
3. Fusilier M, Manning MR, Santini Villar AJ, Torres Rodriguez D. AIDS knowledge and attitudes of health-care workers in Mexico. J Soc Psychol 1998 Apr; 138(2): 203-210.
4. Voltersvik P, Rise J, Laerum E. HIV infection and Norwegian general practitioners: does fear affect knowledge? Fam Pract 1993 Mar; 10(1): 1-7.
5. Bishop GD, Oh HM, Swee HY. Attitudes and beliefs of Singapore health care professionals concerning HIV/AIDS. Singapore Med J 2000 Feb; 41(2): 55-63.
6. Kelly JA, St Lawrence JS, Smith S, Hood HV, Cook DJ. Stigmatization of AIDS patients by physicians. Am J Public Health 1987; 77: 789-791.
7. Wu Z, Qi G, Zeng Y, Detels R. Knowledge of HIV/AIDS among health care workers in China. AIDS Education and Prevention 1999; 11(4): 353-363.
8. Wu Z, Detels R, Ji G, et al. Diffusion of HIV/AIDS knowledge, positive attitudes, and behaviors through training of health professionals in China. AIDS Education and Prevention 2002; 14(5): 379-390.
9. Yıldırım RC, Apan T. Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeyleri. HIV/AIDS 2001; 4(1): 17-22.
10. Elbaş NÖ, Şenol S. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin HIV/AIDS'e ilişkin bilgi ve düşünceleri. HIV/AIDS 1998; 1(2): 74-80.
11. Buskin SE, Lin L, Houyuan Y, Tianji Y, McGough JP. HIV/AIDS knowledge and attitudes in Chinese medical professionals and students before and after an informational lecture on HIV/AIDS. J of Public Health Management and Practice 2002; 8(6): 38-43.
12. Anderson AF, Qingsi Z, Guanglin W, Zhijun L, Wei L. Human immunodeficiency virus knowledge and attitudes among hospital-based healthcare professionals in Guangxi Zhuang autonomous region, people's republic of China. Infection Control and Hospital Epidemiology 2003; 24(2): 128-131.
13. Ekuklu G, Ekerbiçer H, Erdoğan S ve ark. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin AIDS konusundaki bilgi-tutum ve davranışları. Edirne, 1996, V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi bildiri kitabı, İstanbul 12-16 Ekim 1996.
14. Nwokocha ARC, Nwakoby BAN. Knowledge, attitude, and behavior of secondary (high) school students concerning HIV/AIDS in Enugu, Nigeria, in the year 2000. J Pediatr Adolesc Gynecol 2002; 15: 93-96.
15. Sevimli Ş, Akbaba M, Yoldaşcan E ve ark. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin AIDS ile ilgili düşünceleri. VI: Ulusal Halk Sağlığı bildiri kitabı, Adana, 14-18 Nisan 1998.
16. Knussen C, Niven CA. HIV/AIDS and health care workers: Contact with patients and attitudes towards them. Psychology and Health 1999; 14: 367-378.
17. Duyan V, Agalar F, Sayek I. Surgeons' attitudes toward HIV/AIDS in Turkey. AIDS Care 2001; 13(2): 243-250.